

BARBORA
VEGRICHTOVÁ

GANGY

VĚZEŇSKÉ, POULIČNÍ
A MOTORKÁŘSKÉ

 GRADA®

KATALOGIZACE V KNIZE - NÁRODNÍ KNIHOVNA ČR

Vegrichtová, Barbora

Gangy : vězeňské, pouliční a motorkářské / Barbora Vegrichtová. --
Vydání 1. -- Praha : Grada, 2017. -- 184 stran, 8 stran obrazových příloh
ISBN 978-80-271-0377-5

316.354.4 * 343.97 * 343.85 * (048.8)

- gangy
- kriminologie
- prevence kriminality
- monografie

343.97 - Kriminologie [18]

**BARBORA
VEGRICHTOVÁ**

GANGY

**VĚZEŇSKÉ, POULIČNÍ
A MOTORKÁŘSKÉ**

Grada Publishing

Upozornění pro čtenáře a uživatele této knihy

*Všechna práva vyhrazena. Žádná část této tištěné či elektronické knihy nesmí být reprodukována ani šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele. Neoprávněné užití této knihy bude **trestně stíháno**.*

PhDr. Barbora Vegrachtová, Ph.D., MBA

GANGY

Vězeňské, pouliční a motorkářské

Vydala Grada Publishing, a.s.

U Průhonu 22, 170 00 Praha 7

tel.: +420 234 264 401, fax: +420 234 264 400

www.grada.cz

jako svou 6722. publikaci

Recenzovali:

prof. PhDr. RNDr. Marie Vágnerová, CSc.

JUDr. Jörg Petermann, Ph.D.

Odpovědný redaktor Zdeněk Kubín

Sazba a zlom Milan Vokál

Foto z archivu autorky

Návrh a zpracování obálky Vojtěch Kočí

Počet stran 184 + 8 stran barevné přílohy

Vydání 1., 2017

Vytiskla Tiskárna v Ráji, s.r.o., Pardubice

© Grada Publishing, a.s., 2017

Cover Photo © Barbora Vegrachtová a Depositphotos / neuron

ISBN 978-80-271-9512-1 (ePub)

ISBN 978-80-271-9349-3 (pdf)

ISBN 978-80-271-0377-5 (print)

Obsah

Předmluva	8
1. Úvod do problematiky	10
1.1 Základní terminologické vymezení	11
1.2 Vymezení vězeňských gangů	21
1.3 Shrnutí	29
2. Charakteristické znaky vězeňských gangů	30
2.1 Typologie gangů	31
2.2 Rekrutační proces a vstup do gangu	33
2.3 Kriminální aktivity gangů	37
2.4 Struktura a image	42
<i>Barvy</i>	44
<i>Oblečení</i>	45
<i>Šperky</i>	46
<i>Graffiti</i>	47
<i>Hudba</i>	50
<i>Kriminální slang</i>	52
<i>Znaková řeč rukou</i>	55
2.5 Znalost vězeňské komunity z pohledu prevence	56
2.6 Shrnutí	59
3. Rasistické a nenávistné gangy	60
3.1 Aryan Brotherhood	62
<i>Proces rekrutace</i>	66
3.2 Nazi Low Riders	69
3.3 Situace v České republice	71
3.4 Shrnutí	77
4. Černošské gangy	78
4.1 Black Guerilla Family	78
4.2 Crips	82
4.3 Bloods	85
4.4 Shrnutí	87

5. Hispánské gangy	89
5.1 Mexican Mafia	89
5.2 Texas Syndicate	92
5.3 La Nuestra Familia	94
5.4 Shrnutí	99
6. Motorkářské gangy	100
6.1 Jednoprocentní motorkáři	100
6.2 Organizační struktura a rekrutace	106
6.3 Systém hodnot	109
6.4 Symbolika motorkářských gangů	112
6.5 Hells Angels MC	114
6.6 Bandidos MC	119
6.7 Outlaws MC	121
6.8 Pagans MC	122
6.9 Mongols MC	123
6.10 Shrnutí	124
7. Transnacionální gangy	125
7.1 Mara Salvatrucha	126
7.2 18th Street Gang (M-18)	131
7.3 Shrnutí	133
8. Napodobování gangů a aktuální bezpečnostní otázky	135
8.1 Vězeňská subkultura a vězeňský kodex chování	135
8.2 Adaptace na vězeňské prostředí	142
8.3 Imitace, identifikace, radikalizace	146
8.4 Vybrané případy kriminální symboliky	157
Závěr	163
Použité a doporučené informační zdroje	164
Monografie, studie a učební texty	164
Články z časopisů a sborníků	167
Zákonná úprava a ostatní použité dokumenty	170
Webové stránky a elektronické zdroje	172
Rejstřík	175

Poděkování autorky náleží Policejní akademii České republiky v Praze, příslušníkům bezpečnostních sborů, zejména pracovníkům Vězeňské služby České republiky, a dalším spolupracovníkům za jejich podporu a vstřícnost při studiu a výzkumu dané problematiky.

Předmluva

Skupinová trestná činnost neboli kriminalita, která je páchaná v kooperaci více osob, je považována za závažnou formu protiprávního jednání, ohrožující společenské hodnoty a bezpečnost. Moderní společnost proto trvale usiluje o hledání účinnějších nástrojů trestní politiky a dalších sociálních strategií, umožňujících potlačování kriminality, včetně její organizované podoby.

Problematika gangů představuje širokospektrální téma, které je předmětem zájmu odborníků reprezentujících různorodé vědní disciplíny, zejména tedy trestní právo, kriminologii, penologii, etopedii, kriminalistiku a mnohé jiné relevantní obory. Neméně důležitou oblastí, kde jsou gangy podrobeny studiu a zkoumání, je bezpečnostní sféra. Gangová uskupení jsou sledována pracovníky bezpečnostních složek států po celém světě. Ilegální aktivity členů gangu nebo gangu jako kolektivního tělesa mají v mnoha případech mezinárodní charakter, vliv gangů je tak často patrný v několika desítkách států po celém světě. Sdílení informací o této problematice v nadnárodním kontextu je proto klíčové pro přijetí dalších opatření.

Svět zločinu a organizovaných kriminálních skupin přitahuje pozornost široké veřejnosti již po staletí a ne vždy z pohledu kritického. Kriminalita vybraných zločineckých gangů a kriminálních společenství mafiánského typu je předmětem zájmu žurnalistů, publicistů, ale i oblíbeným námětem literárních a filmových ztvárnění. Kriminální skupiny a ikoničtí představitelé těchto uskupení jsou do značné míry prezentováni s romantizující aureolou, což zapříčiňuje, že se tyto skupiny stávají legendami. Takovýto pohled na kriminalitu zvyšuje její atraktivnost a pro vybranou část společnosti se může stát přitažlivým, či dokonce akceptovatelným.

Existence a fungování gangů nejsou tedy striktně limitovány teritoriálně, působení a trestná činnost přesahují hranice a právní jurisdikce států, imunní nezůstávají ani prostředí vězeňských zařízení či orgánů veřejné správy. Ve státech, kde není činnost gangů registrována či příliš rozšířena, je možné sledovat projevy jisté formy adorace a imitace aktivit gangů. To je zřejmé zejména u vybraných subkultur mládeže, především té delikventní části a rovněž ve výchovných ústavech a vězeňských zařízeních. V některých případech je možné odhalit i povýšení kriminálního chování na životní styl.

Autorka se v publikaci zaměřuje na popis a charakteristiku nejvýznamnějších vězeňských gangů světa s důrazem na ty aspekty gangové subkultury, které je možné identifikovat i v českém kriminálním a vězeňském prostředí. Cílem monografie je přispět k rozšíření povědomí o této problematice za pomoci kategorizace a deskripce klíčových indikátorů imitace či identifikace s kriminálním prostředím gangů. Z hlediska formálního je kniha strukturována do osmi kapitol, přičemž každá je tematicky zaměřena na specifický typ vězeňských gangů, s popisem vnitřních kodexů, organizační struktury,

rekrutačních postupů, image a symboliky. Závěrečná kapitola vychází z terénního šetření autorky a její součástí jsou konkrétní příklady projevů sympatií či nápodoby gangů v prostředí věznic v České republice.

Pro zájemce o hlubší studium tohoto tématu či vybraných tematických okruhů odkazuje autorka na seznam literatury a přehled použitých písemných a elektronických zdrojů.

1. Úvod do problematiky

Důvodem zvýšené pozornosti, která je věnována činnosti, a především kriminalitě členů zločineckých gangů, je rostoucí vliv těchto skupin a trestné činnosti, jež je s tímto prostředím spjata, extrémní míra násilí příslušníků gangu a značný podíl těchto struktur na ohrožování a narušování norem a hodnot států, často v mezinárodním měřítku.

Kriminalita gangů je vnímána jako velmi závažná bezpečnostní hrozba zejména v souvislosti s napojením těchto osob na sféru organizovaného zločinu či případně veřejný sektor. V dalších kontextech lze vnímat gangy jako velmi negativní sociální jev, který narušuje občanské soužití vybraných měst a regionů, zejména v souvislosti s činností pouličních gangů. V uzavřeném prostředí věznic představují členové gangů vysoké riziko a překážku zajištění bezpečného chodu těchto nápravných zařízení. Existence a evoluce gangů v současném světě znamená v praxi enormní ohrožení demokratických principů většiny států a je s to způsobit výraznou dysbalanci v rovině bezpečnostní a společenské.

Problematicke gangů je věnována značná pozornost především na americkém kontinentě, kde má studium a výzkum tohoto jevu historickou tradici. V evropském kontextu je tato problematika taktéž předmětem badatelského zájmu, ovšem v kontextu společenských, kulturních a rámcových odlišností, stejně tak v užívaném pojmosloví a přístupu.¹ Ve srovnání se stavem poznání problematiky gangů ve Spojených státech amerických a ve vybraných zemích na evropském kontinentě, je odborná literární produkce v českém prostředí poměrně deficitní. Překážkou dostatečného a hlubšího poznání vězeňské subkultury je bezesporu obtížnost pronikání do této komunity, stejně tak možnost sběru validních dat.

Základní metodologický rámec knihy tedy tvoří popis a kategorizace nejvýznamnějších gangů působících v zahraničí a jejich vlivu na současnou vězeňskou populaci v České republice. Cílem textu je analyzovat projevy přijetí či nápodoby kulturních vzorců, které jsou vlastní nejvýznamnějším pouličním a vězeňským gangům v mezinárodním měřítku. Důraz je kladen na vymezení identifikátorů členství v gangu či podobné skupině nebo projevů sympatií a podpory k takovému uskupení.

Prezentované informace a zjištění vycházejí z terénního šetření realizovaného formou techniky pozorování a volných rozhovorů v prostředí vězeňských zařízení. Nezbytnou součástí zpracování problematiky byly též deskriptivní a historické metody, doplněné o analýzu relevantních zdrojů a materiálů, vztahujících se k předmětné oblasti. Primární důraz knihy je kladen na popis významných subjektů světové gangové subkultury a akcentování vybraných rizikových jevů vztahujících se k vězeňskému prostředí v kontextu zpracovávané problematiky.

¹ Terminologické různorodosti je věnována pozornost dále v textu.

1.1 Základní terminologické vymezení

Základem každé seriózní monografie je stanovení exaktního definičního rámce neboli jednoduše řečeno terminologické zakotvení zpracovávané problematiky. Ne jinak je tomu v případě významu a původu slov *gang*, *kriminální skupina*, *komunita*, *subkultura*, *organizovaná kriminalita*, *organizovaný zločin* a mnohé další. Sekundárně navazující pojmosloví zasluhuje rovněž exaktní popis a vysvětlení, neboť právě takový obsahový výklad vytýčuje srozumitelný prostor pro pochopení a porozumění popisovaného jevu.

Skupinová trestná činnost je jevem velmi heterogenním a vyčerpávající deskripce jeho rysů je velmi obtížná, neboť v sobě zahrnuje mnoho kvalitativně odlišných kriminálních uskupení různého charakteru. Stupeň organizovanosti je jedním ze základních charakteristických rysů skupinové trestné činnosti. Může se ovšem u jednotlivých případů výrazně lišit, od relativně nízkého stupně strukturovanosti až po precizně organizované kriminální struktury. Jednoduše řečeno, každou kriminální skupinu není možné nazývat gangem a termín *gang* není identický s pojmem *organizovaný zločin*. Stručný výklad diferenčních znaků je nutný k bližšímu pochopení zpracovávané problematiky.

Jedna z kategorizací skupinové trestné činnosti může vypadat takto:

■ *Příležitostná skupina*

Vzniká nahodile v důsledku situace těsně před spácháním trestného činu nebo v jeho průběhu. Navenek je zpravidla anonymní, trestná činnost se realizuje spontánně, bez dělby úkolů, často se daří identifikovat momentálního vůdce skupiny.

■ *Parta*

Je časově stálější, má již hierarchickou strukturu v čele s vůdcem. Plánování trestné činnosti je na nízké úrovni, zahlazování trestných činů je nežádka primitivní.

■ *Organizovaná kriminální skupina*

Páchání trestné činnosti je hlavní náplní skupiny, stupeň organizovanosti je vysoký, pevná hierarchická struktura, existuje rozdělení úloh a zahlazování stop.

■ *Zločinecká organizace*

Jde o nejvyšší a nejnebezpečnější typ skupinové trestné činnosti. Orientuje se na soustavné a dlouhodobé páchání závažné kriminality, která je smyslem její existence. Činnost je plánovitá, charakterizovaná snahou po dosažení vysokých zisků i moci. Hierarchie je členitá s pevnými organizačními vztahy a výraznými prvky konspirace.²

² VÁLKOVÁ, Helena; KUČHTA, Josef a kolektiv. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 559.

Někteří odborníci hovoří dokonce ještě o vyšší formě, která přesahuje rámec organizovaného zločinu, a kterou nazývají nejvyšším stupněm páchaní organizovaného zločinu. Jde o *zločinecké prostředí*.

Moderní formy organizovaného zločinu jsou charakteristické prohlubující se konspirací, legalizací, a tedy z kriminologického hlediska i zvyšující se latentností. Systém organizovaných zločineckých skupin je nahrazován systémem organizovaného zločineckého prostředí. Tuto tendenci potvrzuje také zpráva vypracovaná britským Královským institutem pro mezinárodní vztahy Chatham House³. Organizované zločinecké prostředí tvoří nejen zločinci, ale i osoby, které nevědí o svém podílu na zločinecké činnosti a jsou přesvědčeny o legálnosti svého počínání. V postsovětském prostoru pozorujeme celou řadu kriminálních skupin, syndikátů i společenství. Ty se ve své nejméně rozvinuté formě blíží spíše organizované skupině pachatelů, ve svých nejsofistikovanějších podobách jsou tvůrci a součástmi onoho organizovaného zločineckého prostředí.⁴

Jedna z definic uvádí, že organizovaná kriminalita je soustavná a plánovitá trestná činnost páchaná hierarchicky strukturovanou skupinou osob, mezi nimiž existuje dělba činnosti. Jejím primárním cílem je dosažení vysokého zisku.⁵

Výše uvedené definiční charakteristiky se v mnoha aspektech shodují se systémem fungování gangů, míněno pouličních, vězeňských, motocyklových aj. Rozhodně ovšem nelze ztotožňovat termín organizovaná kriminalita a organizovaný zločin, stejně tak není možné subsumovat kriminalitu gangů pod organizovaný zločin, či dokonce tyto jevy považovat za identické.

Podle dokumentu Rady EU 6204/97/2 ENFOPOL 35 REV 2 ze dne 21. 4. 1997 se organizovaným zločinem rozumí trestná činnost zločineckých skupin, které splňují kombinaci následujících kritérií: spolupráce dvou nebo více osob po delší či neomezenou dobu a podezření z páchaní závažné trestné činnosti, motivované finančním ziskem nebo získáním moci. Tyto prvky pak musí být doprovázeny některými z doplňujících kritérií: rozdělení úkolů mezi jednotlivé členy skupiny, uplatňování určitého druhu disciplíny a vnitřní kontroly, působení na mezinárodní úrovni, používání násilí či jiných zastrašovacích prostředků, využívání obchodních či podnikatelských subjektů, zapojení do praní špinavých peněz, uplatňování vlivu v politice, médiích, ve veřejné správě, v justičních orgánech či ekonomice.

³ Informace o srůstání legální a nelegální sféry vyplývající ze zprávy, kterou v průběhu r. 2009 zadal Europol Královskému institutu pro mezinárodní vztahy Chatham House (Chatham House, Royal Institute of International Affairs). Citováno dle: *Koncepce boje proti organizovanému zločinu v ČR na období let 2011–2014*, MV ČR.

⁴ POJMAN, Petr. *Ruský a ukrajinský organizovaný zločin*. Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2013. s. 13–14.

⁵ GRÍVNA, Tomáš; SCHEINOST, Miroslav; ZOUBKOVÁ, Ivana a kol. *Kriminologie*. 4. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014. s. 396.

Organizovaný zločin nelze tedy slučovat s gangem, byť někdy bývají gangy k organizovanému zločinu přiřazovány a jisté propojení je možné v tomto ohledu zachytit. Je zapotřebí ovšem zdůraznit, že činnost gangů vykazuje podstatně nižší stupeň organizovanosti a hierarchizace, než je tomu v případě organizovaného zločinu. Gangy bývají také často vázány na určitou lokalitu, teritorium, jejich členská základna je určována věkem, etnickým složením, vyznávanou ideologií či přesvědčením. Organizovaný zločin obecně dbá více na konspiraci svých aktivit, trestná činnost je oproti kriminalitě gangů sofistikovanější a kvalifikovanější, byť toto neplatí výlučně. Obecně však kriminalita gangů více postrádá propracovanost doprovodných a zabezpečovacích akcí tak, jak je to typické pro organizované zločinecké struktury. Členové gangů taktéž zpravidla otevřeně různými prostředky manifestují příslušnost ke svému „kmenovému“ gangu.⁶ Členství v gangu je zpravidla hodnota sama o sobě, loajalita, vnitřní solidarita členské základny, oddanost principům skupiny je v rámci gangu velmi intenzivní. S jistým simplicitním přístupem by se gangy daly označit za jistou vývojovou formu organizovaného zločinu a v některých případech i za jeho nástroj při realizaci kriminálních aktivit.

V některých odborných studiích a dokumentech se ovšem hovoří o tzv. *třetí generaci gangů*, u které je možné zaznamenat nadnárodní, či dokonce mezinárodní působnost, zapojení v mnoha formách trestné činnosti, vyšší formu organizovanosti, existenci vnitřních norem a autoregulačních mechanismů. Přes tyto charakteristiky stále není možné hovořit o organizovaném zločinu, gangy nejsou tak intenzivně provázány s legitimním podnikáním jako v případě organizovaného zločinu, struktura je horizontálnější a existence gangu není striktně vázána na jednu vůdčí osobu, je decentralizovanější.⁷

Etymologický původ slova *gang* je třeba hledat ve staré angličtině, kde tento výraz označoval chůzi, případně pochůzku či cestu. Významový vývoj tohoto slova odpovídá vyjádření „soubor věcí, které je nutné si vzít s sebou na cestu“ případně „soubor věcí či nástrojů užívaných v rámci jednoho řemesla“. Tato konotace se rozšířila v polovině 14. století. Ve dvacátých letech 16. století proniklo toto slovo do námořnické mluvy, kde označovalo „skupinu dělníků“. Po roce 1630 získal tento výraz již jistý odmítavý až pejorativní podtón, kdy slovo *gang* bylo užito v souvislosti se „skupinou osob, které cestují společně“ nebo „kriminální skupinou, bandou nebo komunitou“ (např. gang zlodějů, lupičů aj.). Od roku 1855 byl termín *gang* užíván ve smyslu označení „skupiny kriminálních nebo darebáků“.⁸

V letech po druhé světové válce zaujaly místo nejnebezpečnějších a nejviditelnějších násilných rituálů v zemi bitvy mezi městskými gangy. Svou verzi bitev gangů mělo každé větší město. Gangy, které často bojovaly, se dělily na dvě hlavní kategorie: obranné

⁶ Viz níže v textu Symbolika gangů.

⁷ FRANCO, Celinda. *The MS-13 and 18 th Street Gangs: Emerging Transnational Gang Threats?* Congressional Research Service, 2008.

⁸ HARPER, Douglas. *Online Etymology Dictionary* [online]. [cit. 2016-02-01]. Dostupné z WWW: <http://www.etymonline.com/index.php?allowed_in_frame=0&search=gang>.

a bojovné. Gangy obou kategorií působily v jasně vymezených rajonech – obvykle šlo o několik desítek městských bloků. Uvnitř gangu platil jasný „klovací řád“ – hierarchie se udržovaly, zpochybňovaly a občas i převracely vnitřními boji, slovními potyčkami a odvážnými činy.⁹

Správní orgány se s newyorskými gangy mladistvých vypořádávaly zejména tím, že je vykazovaly na jejich území, pokud možno je potlačovaly, když začaly dělat už vážné škody, a otevíraly sociální únikové cesty pro mladistvé, kteří se chtěli od gangu odpoutat. Během šedesátých let začali znepokojení představitelé města vyvíjet rozsáhlejší a efektivnější úsilí o začlenění, pacifikaci nebo likvidaci těchto gangů a občanskoprávní a nacionalistické skupiny začaly vtahovat mladé černochoy do jiných forem politického aktivismu. Gangy se stáhly na svá teritoria, transformovaly své organizace a ztratily hodně ze své popularity. Expanze obchodu s drogami v následujících desetiletích přinesla zcela novou formu kontroly rajonu, která se soustředila na výběr plateb z prodeje nelegálních omamných látek.¹⁰

V současnosti se konsenzuální výklady termínu *gang* nejčastěji shodují na vysvětlení, že se jedná o „skupinu osob, zabývající se kriminalitou“, přičemž člen takové skupiny je nazýván *gangsterem*. Realita je ovšem daleko složitější a přesahuje možnosti vytvoření explicitní a jednoznačné definice termínu *gang*. Struktura a dynamika fungování gangů je natolik složitá, že představuje skutečnou badatelskou výzvu. Prostředí gangů se rovněž vyznačuje značnou variabilitou, jež je umocňována odlišnostmi teritoriálními, národnostními, etnickými, náboženskými a kulturními. Někteří autoři, zabývající se touto otázkou, jsou dokonce toho názoru, že univerzální definici gangu není možné vytvořit. Přesto není důvod na snahu o definiční vymezení podstaty pojmu *gang* rezignovat. Vědecké instituce a bezpečnostní složky se vzhledem k výše uvedeným faktům přiklánějí spíše k vysvětlení problematiky gangů cestou stanovení definičních znaků (atributů), které jsou pro gangy charakteristické.

Výzkumu a studiu stavu, struktury a dynamiky fungování gangů se velmi intenzivně věnují specialisté a bezpečnostní instituce především na území Spojených států amerických, kde má zkoumání tohoto fenoménu historickou tradici. V evropském kontextu se tomuto tématu věnuje podstatně menší pozornost, a v některých evropských státech se dokonce jedná o oblast marginálního zájmu. Významnou organizací, která se zabývá touto sférou je síť **Eurogang**, která sdružuje přední americké a evropské výzkumníky, jejichž předmětem zkoumání je prostředí gangů. Nosnými pilíři Eurogangu je systematické, dlouhodobé studium a výzkum gangů v celosvětovém měřítku za využití metod kvalitativních i kvantitativních. Hlavním cílem a smyslem této badatelské činnosti je popis jednotlivých gangů, jejich činnosti a zvláštností, stejně tak transfer výzkumných výsledků do bezpečnostní a preventivní praxe. V českých podmínkách je hlavním řešitelem této problematiky především Institut pro kriminologii a sociální prevenci, ten se

⁹ TILLY, Charles. *Politika kolektivního násilí*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2006, s. 103–104.

¹⁰ TILLY, Charles. *Politika kolektivního násilí*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2006, s. 105.

ovšem na danou oblast zaměřuje spíše z pohledu skupinové trestné činnosti mládeže, což zcela neodpovídá charakteru a aktivitám některých specifických gangů působících v zahraničí. Studium této problematiky je proto velmi významné v době zvyšující se internacionalizace světa zločinu, rozvoje komunikačních a informačních technologií a celkové globalizace světa obecně. Proaktivní přístup v této sféře může být přínosem nejen v oblasti cílené represe, ale především v oblasti profylaktické a vzdělávací.

V souvislosti s problematikou gangů bývají jako ekvivalenty často užívané termíny *kriminální* či *delikventní subkultura*. Navzdory tomu, že se tyto pojmy na první pohled jeví jako významově shodné s termínem *gang*, je zde několik nuancí, kterých je vhodné si povšimnout. Samotný pojem *subkultura* lze vysvětlit v obecném pohledu jako specifickou, zpravidla minoritní kulturu, lišící se od té většinové.

Společným a nejdůležitějším znakem subkultury je výrazná odlišnost od dominantní kultury. Obsahově termín vyjadřuje skutečnost, že členové těchto skupin představují alternativu vůči většinovému, společensky rozšířenému způsobu života. Subkulturní skupiny uznávají specifické normy a hodnoty, které jsou originální a nestandardní ve vztahu k majoritní, mainstreamové (hegemonní) společnosti.¹¹

Různé subkultury existují v rámci společnosti jako její legitimní a často i nezbytná součást, přičemž navzdory své odlišnosti nemusejí členové těchto skupin tendovat k ilegálním aktivitám.

Ne každý je však s aktuální mainstreamovou nabídkou a nabídkou konformních subkultur spokojen. Proto se rozhodne stát se integrální součástí **kontrakultur** neboli kontrastních a opozičních kultur, jejichž základním rysem je programová negace okolí, jehož hodnoty a normy odmítá a rozporuje. Dále je charakterizuje nechuť ke kompromisům a dialogu s establishmentem. Mohou mít také násilný a protiprávní charakter. Kontrakultury se zpravidla utvářejí na okraji společnosti a v sociálně deklasovaném prostředí; rodí se z protestu, sociálního vyloučení, nepochopení a absence komunikace (dialogu). Jako příklad lze uvést kulturu kriminálních gangů, destruktivních kultů nebo teroristických skupin. Míra radikality (či spíše extremality) programu kontrakultur odpovídá schopnosti (potenciálních) členů vyrovnat se s výzvami a rozpory tohoto světa.¹²

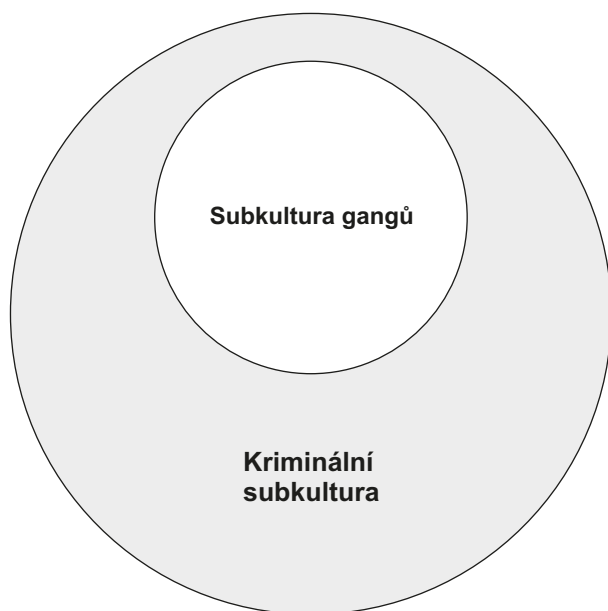
Porušování právních norem a páčání trestných činů je oproti tomu fundamentálním znakem subkultur kriminálních, někdy také nazývaných delikventních. Přesto je zapotřebí položit si otázku, zda je možné z hlediska obsahového vnímat kriminální subkulturu a gang jako identický fenomén.

Nejsrozumitelněji se jeví vnímání pojmu *kriminální subkultura* v širší perspektivě jako soubor kriminálních skupin nejrůznějšího charakteru, velikosti, specializace, orga-

¹¹ VEGRICHTOVÁ, Barbora. *Propagační metody politického extremismu*. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2014, s. 164.

¹² Více v: URBAN, Lukáš; DUBSKÝ, Josef; BAJURA, Jan. *Sociální deviace*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012, s. 116.

nizační struktury a členské základny, přičemž společným jednotícím znakem je páčání trestné činnosti různého stupně závažnosti. Z tohoto extenzivního pohledu je termín *kriminální subkultura* nadřazený ve vztahu k pojmu *gang*. Gang je tedy možné takto chápat jako jednu z forem *kriminální subkultury*, přičemž součástí jeho kriminálních aktivit je úmyslné páčání trestné činnosti. Z tohoto hlediska je nutné rozlišovat organizované kriminální skupiny, reprezentanty organizovaného zločinu a gangy. Nutno ovšem podotknout, že členové výše uvedených kriminálních společenství mohou oscilovat mezi všemi těmito strukturami a jejich aktivity se mohou vzájemně prolínat. Organizovaný zločin nezřídka využívá kriminální aktivity vybraných gangů či organizovaných kriminálních skupin pro své dlouhodobější cíle a zájmy.

Obr. 1 Schéma vztahu kriminální subkultury a subkultury gangů

Jeden z významných výzkumníků a autorů odborných statí, zabývajících se problematikou delikventních subkultur, byl bezesporu Albert K. Cohen, který se zaměřil na zkoumání chování delikventní mládeže v amerických městech padesátých let 20. století. Stanovil základní charakteristické znaky gangové subkultury takto:

- neutilitární jednání (jednání, které není primárně zaměřeno na získání hmotného majetku, racionality, odpovědnosti): na základě empirických dat ukazuje, že u krádeží nepřevládá ekonomická racionalita; spíš lze nalézt ničení předmětů symbolizujících hodnoty střední třídy (vandalismus);

- zlomyslnost, nenávist, zlý úmysl;
- negativismus: podle výsledků výzkumu nejsou tito mladí lidé ve sporu s respektovanými hodnotami, ale vědomě je popírají, negují;
- hédonismus: základem morálky gangu je preference příjemných prožitků a odsouzení nepřijemných skutečností;
- proměnlivost: mnohostrannost aktivit gangu – jednotlivé aktivity provozované gangem se průběžně proměňují podle konkrétní situace; výběr aktivit je determinován též rolí pohlaví;
- skupinová autonomie: základní hodnotou je loajalita k členům gangu.¹³

Dle výše uvedeného výčtu představuje dominující atribut gangové subkultury neschopnost přizpůsobit se středostavovským konvencím a pravidlům. Normy gangu jsou odlišné od většinové společnosti, což způsobuje tenzi a nahromaděná frustrace je posléze jedním ze spouštěčů delikventního chování. Jinak řečeno, deviantní subkultura uznává jiná pravidla a normy než většinová část konformní populace a její kriminální činnost je jakýmsi projevem vzdoru.

Výše uvedená charakteristika je ze současného pohledu užitečným nástrojem aplikovatelným na podobu a charakter současných gangů. Nutno ovšem podotknout, že členství v gangu není zdaleka doménou pouze mladé generace, což je patrné u složení členské základny vězeňských či motorkářských gangů. Taktéž vzdor vůči většinové společnosti nemusí být vždy zákonitým spouštěčem a podmínkou kriminality. Takové vysvětlení by bylo příliš zjednodušující a neodráželo by jiné aspekty psychologické, kriminologické a právní povahy. Mechanismus fungování gangu a některé definující atributy nastíněné výše jsou ovšem mnoha gangům společné.

Jedna z recentních definic, zformulovaná pracovníky skupiny Eurogang, vymezuje podstatu gangu na základě esenciálních atributů, jimiž jsou: skupinový charakter, věk členů gangu, trávení volného času na veřejných místech, trvání v čase¹⁴, existence skupinové identity a páchaní nezákonných činů.¹⁵

Definice gangu podle skupiny Eurogang zní: „Každá trvalá skupina mladých lidí, která tráví svůj volný čas na veřejných místech a u které je provozování ilegálních aktivit součástí skupinové identity.“ „Trvalá“ znamená existující minimálně tři měsíce, „mladí“ odpovídá průměrnému věku adolescenta nebo jedincům do 25 let a „ilegálním“ se má

¹³ COHEN, K. Albert. *Delinquent Boy. The Culture of the Gang*. Glencoe, Illinois: The Free Press, 1955, s. 25. SMOLÍK, Josef. *Subkultury mládeže. Úvodní do problematiky*. Praha: Grada Publishing, 2010.

¹⁴ Tyto skupiny existují a působí po určitý časový úsek na rozdíl od spontánně vzniklých kriminálních skupin, které se po dokonání trestné činnosti zpravidla rozpadnou či zcela zaniknou.

¹⁵ Srovnej: MORAVCOVÁ, Eva. Jak definovat a měřit členství v gangu: Česká republika v evropském kontextu. In *Data a výzkum – SDA Info 2012*, vol. 6, no. 2, Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2012, s. 157.

na myslí nezákonné chování. „Identita“ odkazuje na identitu skupinovou a předpokládá souhlas jedince účastnit se nezákonných aktivit.¹⁶

V českých odborných kruzích se termín *gang* vyskytuje sporadicky nebo vůbec. Z kriminologického úhlu pohledu je zkoumána kriminalita mládeže, případně mladých lidí, která vykazuje jistá specifika, ale nelze je ztotožňovat s vymezením fungování gangu. Nejčastěji se používá termín *parta*, případně *antisociální* či *delikventní subkultura mládeže*. Tyto výrazy ovšem nelze použít jako ekvivalent pojmu *gang*.

Antisociální činnost mladých pachatelů je ve velkém množství případů páchána ve skupinách nebo alespoň ve dvojicích. Většinou se nejedná o rozsáhlé organizované party s pevnou hierarchickou strukturou, ale spíše o skupiny vrstevníků, kteří se znají z místa bydliště, školy, internátu či pracoviště nebo volnočasové aktivity (restaurace, kluby, rekreační sport, víkendové aktivity, fotbaloví fanoušci apod.). Trestná činnost získává mnohdy nádech určitého druhu zábavy, soutěživosti, zaplňování přebytkového (nesprávně strukturovaného) volného času, potřeby „realizovat se“ a kompenzovat neúspěchy či frustrující situace všedního dne.¹⁷

Úřad spravedlnosti Spojených států amerických vymezuje gang jako skupinu tří nebo více jedinců, jejíž členové přijímají kolektivní identitu skupiny, se kterou se ztotožňují a kterou využívají k vytvoření atmosféry strachu nebo zastrašení, přičemž využívají následující prvky: společný název skupiny, slogan, identifikační znak, symbol, tetování nebo jiný tělesný markant, styl či barvu oblékání, styl účesu, znamení rukou nebo graffiti. Hlavním smyslem skupiny je páchání trestné činnosti, používá násilí a zastrašování k dosahování svých kriminálních cílů. Její členové se zabývají ilegálními kriminálními aktivitami s úmyslem zlepšit či udržet moc, reputaci nebo ekonomické zdroje skupiny. Tento typ skupiny se může vyznačovat těmito atributy:

- členové dodržují a respektují v rámci skupiny interní pravidla;
- členové se pravidelně setkávají;
- skupina poskytuje fyzickou ochranu svým členům před ostatními zločinci či členy konkurenčních nebo nepřátelských gangů;
- skupina udržuje kontrolu nad vybranou lokalitou či územím;
- skupina má identifikovatelnou vnitřní strukturu.

Výše uvedené pojetí gangu nelze aplikovat na tradiční organizované zločinecké struktury, jako je například La Cosa Nostra, tedy skupiny, které je třeba subsumovat

¹⁶ WEERMAN, Frank; MAXSON, Cheryl; ESBENSEN, Finn; ALDRIDGE, Judith; MEDINA, Juanjo; GEMERT, Frank. 2009. *Eurogang program manual*. St. Louis: University of Missouri, 2009 [online]. [cit. 2012-08-28], s. 20. Dostupné z WWW: <<http://www.umsl.edu/~ccj/eurogang/EurogangManual.pdf>>.

¹⁷ GRÍVNA, Tomáš; SCHENOST, Miroslav; ZOUBKOVÁ, Ivana a kol. *Kriminologie*. 4. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 444.

dle definičního rámce amerického Úřadu spravedlnosti do kategorie mezinárodního organizovaného zločinu, obchodování s drogami a teroristických skupin.¹⁸

V evropském prostředí převládá pojetí, které vztahuje charakter a činnost gangů nejčastěji k tzv. gangům mládeže, v širším kontextu mladých lidí (zpravidla do 25 let), a to spíše v restriktivním pohledu na tzv. otázku pouličního násilí.

Přezkoumání posledních zjištění o evropských ganzech a výzkumy na téma situace pouličních gangů, skupin mládeže gangům podobných a part mládeže odhalily zajímavý vývoj: zaprvé je nyní nepochybné, že v evropských městech existují městské gangy nebo skupiny mládeže podobné gangům. Podle Kleina¹⁹ se jedná hlavně o specializované gangy a ve větší míře zhuštěné gangy, na rozdíl od tradičních amerických gangů. Tyto pouliční gangy je nutno odlišovat od motorkářských gangů, vězeňských gangů, chuligánů, pravicových skupin a neonacistických gangů. Zadruhé si je většina Evropanů vědoma existence skupin mládeže, ale nepovažuje je za pouliční gangy.²⁰

Takovýto názor nelze ovšem považovat za opodstatněný, jedná se spíše o otázku terminologického upřesnění. Definiční nejednoznačnost evropského kontinentu v otázce označení gangů nemění nic na faktu, že tyto skupiny se v evropských zemích (Belgie, Německo, Polsko, Švédsko, Velká Británie) vyskytují, tvoří integrální součást kriminálního prostředí a představují tak sociální a bezpečnostní problém v mnoha kontextech.

Analýza situace v Evropě na základě hodnocení publikací výzkumné skupiny Euro-gang vede k závěru, že v Evropě gangy skutečně existují. Navíc se zdá, že evropské země dělají vše pro to, aby vzniklo více gangů a rozvinuly se problémy s nimi; ty by se mohly stát stejně závažnými jako situace s americkými gangy, i když se to v Evropě zdá nepředstavitelné. Faktem je, že ve většině evropských měst operují pouliční gangy – navzdory obecnému popírání této skutečnosti –, které mají některé společné rysy:

- Gangy existují v chudých komunitách.
- Většina členů gangů náleží k rasové, národnostní nebo etnické menšině nebo se jedná o imigranty.
- Gangy mají převážně mužské členy.
- Členové gangů jsou téměř vždy odcizení a marginalizovaní mladiství, kteří jsou vyloučeni ze společnosti a jejichž příležitosti k uplatnění jsou zablokovány.
- Členy gangů je obvykle mládež, nejčastěji jsou to teenageři nebo mladí dospělí.

¹⁸ Justice.gov. About Violent Gangs [online]. [cit. 2016-05-02]. Dostupné z WWW: <<https://www.justice.gov/criminal-ocgs/about-violent-gangs>>.

¹⁹ Srovnej: KLEIN, W. Malcolm. *The American Street Gang: In Nature, Prevalence and Control*. New York: Oxford University Press, 1995.

²⁰ Více v: ASPENA; DOROVSKÝ, Ilja. *Pouliční násilí v EU: Skupiny mladistvých a násilí na veřejnosti (překlad z anglických originálů)*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2013, s. 34.